

dr Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz
Katedra Prawa Gospodarczego
Prywatnego
Uniwersytet Kardynała Stefana
Wyszyńskiego w Warszawie
ul. Wóycickiego 1/3, bud. 17,
01-938 Warszawa

AUTOREFERAT

sporządzony dla celów postępowania habilitacyjnego,
przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych oraz charakterystykę osiągnięcia
naukowego w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach
naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki
(Dz. U. z 2018 r. poz. 1789) w zw. z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. przepisy
wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz.
1669 ze zm.)

Warszawa 2019

Spis Treści

- I. Wstęp**
- II. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe**
- III. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu oraz wizytach studyjnych w jednostkach naukowych wraz z komentarzem**
- IV. Wskazanie osiągnięcia, o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2018 r. poz. 1789)**
 - 1. Wprowadzenie**
 - 2. Podstawowe cele i hipotezy badawcze**
 - 3. Metodologia**
 - 4. Wybór języka angielskiego**
 - 5. Struktura i treść monografii**
 - 6. Wyniki badań i wnioski**
- V. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych po uzyskaniu stopnia doktora**
- VI. Działalność naukowo-badawcza do chwili uzyskania stopnia doktora**
- VII. Plany i zamierzenia naukowe**

I. Wstęp

Zgodnie z art. 18a ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1789.) w zw. z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1669 ze zm.), jak również § 12 ust. 2 pkt 2) rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. z 2018 r. poz. 261) , składam niniejszy autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych oraz charakterystykę osiągnięcia naukowego w rozumieniu art. 16 ust. 2 wskazanej wyżej ustawy.

II. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe

- Doktor nauk prawnych: Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 15 grudnia 2009 r., praca doktorska pt. „Charakter prawny oświadczeń i zapewnień w umowie sprzedaży udziałów w sp. z o.o. w świetle zasad swobody umów.” (promotor: prof. dr hab. Marek Michalski; recenzenci: prof. dr hab. Aleksander Chłopecki, prof. zw. dr hab. Andrzej Kidyba).
- Magister prawa: Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski, 30 maja 1989 r., z wynikiem bardzo dobrym, praca magisterska pt. „Umowa Leasingu w Świetle Konwencji UNIDROIT z 1988 roku” pod kierunkiem prof. dr hab. Jerzego Rajskiego.

III. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu oraz wizytach studyjnych w jednostkach naukowych wraz z komentarzem

1. Zatrudnienie w jednostkach naukowych

- 2016 – obecnie Adiunkt, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego,
Katedra Prawa Gospodarczego Prywatnego

2011 – 2015 Wizytujący wykładowca, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego (Wykład monograficzny: transakcje akwizycji przedsiębiorstw (M&A) w systemie prawa polskiego; Konwersatorium: Arbitraż handlowy)

2. Wizyty studyjne w ośrodkach naukowych

2018 *Visiting Scholar*, Wolfson College, Oxford University – pobyt studyjny

2016 – 2017 *Visiting Professor*, Cambridge University – pobyt studyjny w ramach programu: Herbert Smith Freehills Visiting Professor Scheme

2015 – 2016 *Visiting Academic*, Oxford University – pobyt studyjny

3. Komentarz

W związku z tym, że moja praca naukowa przeplatała się w dość nietypowy sposób z pracą praktyka uczestniczącego w obrocie prawnym, niniejszy wniosek wymaga dodatkowego komentarza.

Począwszy od pracy magisterskiej, moje zainteresowania były związane z prawem handlowym w wymiarze międzynarodowym i później także i krajowym oraz prawem porównawczym. Mając na uwadze, że moje studia przypadły na drugą połowę lat 80-tych, studiowanie prawa handlowego mogło odbywać się jedynie w wymiarze międzynarodowym. Dzięki indywidualnemu tokowi studiów, studiowałam dodatkowo na SGPiS (dziś Szkoła Główna Handlowa) takie przedmioty jak prawo handlowe państw obcych oraz technikę i organizację handlu zagranicznego.

Praca magisterska: „Umowa leasingu w świetle konwencji UNIDROIT z 1988 roku” niemal w całości oparta była o źródła obejmujące prawo obce, w języku angielskim.

Kończąc studia planowałam kontynuowanie pracy naukowej, szczególnie że praca nad magisterium dała mi wiele satysfakcji. Niemniej jednak wielka przemiana jaka zaszła w naszym kraju w 1989 roku, a ukończenie moich studiów przypadło właśnie w tym roku, dała mi niepowtarzalną szansę doświadczyć w praktyce tego wszystkiego, co znałam jedynie w teorii w odniesieniu do praw krajów o rozwiniętych gospodarkach wolnorynkowych oraz udział w tworzeniu nowych mechanizmów i instytucji prawnych. Miałam okazję stworzyć m.in.

pierwszą w Polsce opcję menadżerską, pierwszy w Polsce mechanizm menadżerskiego wykupu lewarowanego spółki czy jedno z pierwszych umów prywatyzacyjnych. Począwszy od 1990 roku specjalizowałam się w transakcjach fuzji i przejęć (M&A), w szczególności dla segmentu *private equity/venture capital*, tworząc ich podstawy kontraktowe. W swojej praktyce zrealizowałam ponad 200 takich transakcji.

Od 2005 roku powoli, ale konsekwentnie moje zainteresowania profesjonalne stawały się coraz ściślej związane z pracą naukową. W 2005 roku rozpoczęłam pracę nad doktoratem. W mojej ocenie, po burzliwym okresie rozwoju praktyki prawa handlowego w obszarze transakcji M&A, dziedzina ta wymagała uporządkowanej refleksji naukowej. W 2009 roku obroniłam na UKSW pracę doktorską „Oświadczenia i zapewnienia w umowie sprzedaży udziałów w świetle zasady swobody umów”. Praca ta była szeroko komentowana w ramach ciekawej polemiki w doktrynie (por. polemika na łamach Przeglądu Prawa Handlowego pomiędzy prof. dr. hab. Jackiem Jastrzębskim oraz dr. hab. Andrzejem Szlęzakiem: J. Jastrzębski, *Oświadczenia i zapewnienia (representations and warranties) a wady oświadczenia woli*, Przegląd Prawa Handlowego 2014/1; A. Szlęzak, *Kilka słów o naruszeniu oświadczeń i zapewnień (representations and warranties) – polemika*, Przegląd Prawa Handlowego 2014/6; J. Jastrzębski, *Jeszcze o odpowiedzialności z tytułu zapewnień gwarancyjnych (warranties) – polemika*, Przegląd Prawa Handlowego 2014/10; A. Szlęzak, *O representations and warranties raz jeszcze – polemika*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014/12; J. Jastrzębski, *Ponownie o zapewnieniach jako źródle odpowiedzialności gwarancyjnej – polemika*, Przegląd Prawa Handlowego 2015/03; A. Szlęzak, *O odpowiedzialności z tytułu representations and warranties po raz ostatni*, Przegląd Prawa Handlowego 2015/7).

Po obronie doktoratu rozpoczęłam prowadzenie zajęć dydaktycznych na uczelni. Początkowo prowadziłam wykład monograficzny dla studentów IV i V roku prawa „Transakcje akwizycji przedsiębiorstw (M&A) w systemie prawa polskiego”. Moje zainteresowania w tym okresie poszerzyłam o kwestie arbitrażu, co zaowocowało moją aktywnością w obszarze dydaktycznym – od 2014 roku prowadzę konwersatorium „Arbitraż handlowy” - oraz szeregiem publikacji i wystąpień na konferencjach, prowadząc przygotowania drużyn studenckich do międzynarodowego konkursu arbitrażowego VIS Moot w Wiedniu.

Od 2016 roku jestem zatrudniona jako adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji, w Katedrze Prawa Gospodarczego Prywatnego, prowadząc zajęcia z prawa handlowego i arbitrażu międzynarodowego oraz prawa *common law*.

W 2015 roku rozpoczęłam przygotowania do pracy habilitacyjnej. Moim zamierzeniem było przygotowanie analizy porównawczej w zakresie roszczeń wynikających z naruszenia umów M&A. W roku akademickim 2015/2016 przebywałam w Oksfordzie jako *visiting academic*, studiując zagadnienia związane z prawem porównawczym jako takim oraz rzetelnym poznaniem systemu angielskiego prawa handlowego i cywilnego, jak również pogłębieniem wiedzy z dziedziny arbitrażu międzynarodowego. W tym celu uczestniczyłam w wielu wykładach i zajęciach (w tym prowadzonych przez prof. John'a Cartwright'a wykładach z zakresu „Comparative Law”, prowadzonych przez prof. John'a Armour'a wykładach pt. „Law & Economics of Corporate Transactions”, czy wykładach prof. Daniela Awrey pt. „Law & Finance”), prowadziłam również kwerendę w bibliotece wydziału. Badania te zaowocowały m.in. artykułem opublikowanym w czasopiśmie naukowym *European Review of Private Law*, zatytułowanym „Mixing legal systems in Europe; the role of common law transplants (Polish law example)”. W konsekwencji przeprowadzonych badań zdecydowałam się skoncentrować na roszczeniu ustalającym, które wydawało mi się najciekawsze badawczo, nie będąc jednocześnie wystarczająco opracowanym w doktrynie. Szczególnie ciekawa wydawała mi się kwestia interesu prawnego w systemach prawnych germańskich, w tym polskim, która od ponad stu lat nie doczekała się analizy krytycznej. Kwestia interesu prawnego, jego percepcja w różnych systemach prawnych oraz jego analiza krytyczna z perspektywy zasad sprawiedliwości proceduralnej stała się więc osią moich rozważań w wymiarze uniwersalnym, tj. w oderwaniu od transakcji M&A.

W 2017 roku przebywałam jeden trymestr na Uniwersytecie Cambridge, w ramach programu Herbert Smith Visiting Professor Scheme, gdzie skupiłam się nad zagadnieniami powództwa o ustalenie w prawie angielskim, prowadząc kwerendę w bibliotece i uczestnicząc w wykładach prof. Neil Andrews'a z angielskiej procedury cywilnej.

W 2018 roku powróciłam do Oksfordu, tym razem jako *visiting scholar* na zaproszenie Wolfson College, skupiając się na badaniu orzecznictwa angielskiego i prowadząc kwerendę w zakresie sprawiedliwości proceduralnej w literaturze międzynarodowej.

IV. Wskazanie osiągnięcia, o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2018 r. poz. 1789) w zw. z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1669 ze zm.)

Tytuł osiągnięcia:

GESSEL -KALINOWSKA VEL KALISZ B., The Legal, Real and Converged Interest in Declaratory Relief, The Netherlands 2019 (Kluwer Law International, ISBN: 978-94-035-1244-0, ISBN e-Book: 978-94-035-1245-7, web-PDF: 978-94-035-1250-1).

Recenzenci wydawniczy:

1. Profesor Julian D.M. Lew QC, Queen Mary University of London;
2. Profesor Stavros Brekoulakis, Queen Mary University of London.

1. Wprowadzenie

Pojęcie interesu prawnego w powództwie o ustalenie w germańskiej kulturze prawnej, do której zalicza się regulacja artykułu 189 k.p.c., nie wywołuje zasadniczo nowych refleksji w doktrynie prawnej czasów powojennych, w tym też polskiej. Rozwój prawa szwajcarskiego, zmierzający w kierunku większego pragmatyzmu i elastyczności, chociaż wyróżnia się na tle innych systemów germańskich, nie znajduje niestety swoich naśladowców. E. Wengerek pod koniec lat 50 tych zauważył, iż choć powództwo o ustalenie stanowi jeden z zasadniczych problemów procedury cywilnej, to zacięta polemika go dotycząca ucichła i poglądy się wykrystalizowały¹. W niniejszej pracy proponuję zlokalizować kwestię interesu prawnego, o którym mowa w art. 189 k.p.c., art. 228 austriackiego k.p.c., art. 256(1) niemieckiego k.p.c., art. 59(2)(a) w związku z art. 88 szwajcarskiego k.p.c.,² w perspektywie zasad sprawiedliwości proceduralnej. Ta nowa perspektywa badawcza, w połączeniu z analizą dogmatyczną i porównawczą, wzbogacona o wyniki badań statystycznych i historycznych pozwala na wyprowadzenie nowych wniosków. Asumpt dla postawienia problematyki interesu prawnego w nowej perspektywie dało polskie orzeczenie SN z dnia 30 października 1990³. Orzeczenie

¹ WENGEREK E., *Powództwo o ustalenie*, *Ruch Prawniczy i Ekonomiczny*, 1959/1 (21), s. 1.

² Łącznie zwane Normą Powództwa Ustalającego (Declaratory Relief Norm) tj. normą prawną upoważniającą powoda do żądania ustalenia prawa lub stosunku prawnego pod warunkiem wykazania istnienia interesu prawnego.

³ Wyrok SN z 30.10.1990 r., I CR 649/90, Lex 158145.

to, jak w soczewce, skupia i uwypukla mankamenty pojęcia interesu prawnego jako przesłanki powództwa o ustalenie w systemie prawa germańskiego.

Dopuszczalność powództwa o ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego w świetle Normy Powództwa Ustalającego uzależniona jest od istnienia interesu prawnego w takim ustaleniu. Wykładnia pojęcia interesu prawnego ukształtowała pogląd, że interes ten istnieje tylko wtedy, gdy powód w potrzebie ochrony swej sfery prawnej, uczynić może zadość przez samo ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. Konsekwencją takiego poglądu jest również dalszy, utrwalony pogląd, że interes ten nie istnieje wówczas, gdy już jest możliwe wytoczenie powództwa o świadczenie, chyba że ze spornego stosunku prawnego wynikają jeszcze dalsze skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o świadczenie nie jest możliwe lub nie jest jeszcze aktualne. Teza ta jest solidnie ugruntowana w świetle zarówno orzecznictwa jak i piśmiennictwa w państwach należących do kultury germańskiej. Jak pokazuje jednak analiza rozstrzygnięcia tego przypadku, jej zastosowanie prowadzi do sprzeczności z intuicyjnie pojmowaną zasadą sprawiedliwości proceduralnej.

Stan faktyczny pokrótce można streścić w następujący sposób. Strony zawarły umowę o zastępstwo inwestorskie przy realizacji pawilonu usługowo-handlowego w 1979 roku. Pozwany zobowiązał się do wykonania przedmiotu umowy do 1982. Powód podniósł, że pozwana do chwili wszczęcia postępowania, tj. do 1988 roku zobowiązania nie wykonała a wpłaconą przez niego na koszty realizacji inwestycji zaliczkę zużyła na budowę innych pawilonów, w związku z czym powód w 1984 roku wstrzymał się z wpłatą dalszych zaliczek. Kiedy ostatecznie powód zażądał wydania mu jego pawilonu w takim stanie, w jakim ten pawilon się znajdował oraz rozliczenia kosztów, pozwana odmówiła jego żądaniu i wskazała, że powód zalegał z zapłatą wpłat na budowę i nie reagował na kilkakrotne wezwania do uregulowania zaległości z zagrożeniem odstąpienia od umowy. Pismem z dnia 15 lipca 1988 r. pozwana powiadomiła powoda, że rozwiązała z powodem tę umowę. Zdaniem powoda rozwiązanie umowy było bezskuteczne, umowa wiąże nadal strony, a ponieważ pozwany nie podejmuje obowiązków, jakie na nim z jej mocy ciąży, powód ma interes prawny w żądaniu ustalenia istnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy. Sąd Wojewódzki w dniu 30 listopada 1989 r., w Warszawie oddalił powództwo uznawszy, że powód zaprzestając w 1984 r. wpłat na budowę pawilonu dopuścił się zwłoki w wykonaniu zobowiązania wynikającego z zawartej między stronami umowy o zastępstwo inwestorskie, w związku z czym pozwana była uprawniona zgodnie z art. 491 k.c. odstąpić od umowy. Powód uważa, że zawiniona zwłoka pozwanej w spełnieniu zobowiązania rodzi po jego stronie w myśl

art. 491 k.c. uprawnienie do odstąpienia od umowy, albo domagania się wykonania zobowiązania, przy czym on skłaniał się ku drugiemu rozwiązaniu. Powód w rewizji wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie powództwa, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Rozpoznając rewizję Sąd Najwyższy nie ustosunkował się w ogóle do przedmiotu procesu, gdyż uznał, że powód nie ma interesu prawnego w żądaniu ustalenia, gdyż ma możliwość wytoczenia powództwa o świadczenie wynikające ze spornego stosunku prawnego i takie powództwo powinien wytoczyć. Żadna ze stron nie podniosła argumentu braku interesu prawnego, sąd więc dokonał takich ustaleń z urzędu.

Po wstępnej analizie powyższego wyroku nasuwa się refleksja, oparta na pewnych intuicjach etycznych i wartościach jakie system wymiaru sprawiedliwości powinien spełniać, że dokonane przez sąd rozstrzygnięcie jest niesprawiedliwe. W opisywanym wyroku na uwagę zasługuje kilka kwestii.

Po pierwsze, sąd odmówił dokonania wymiaru sprawiedliwości poprzez odmowę wydania wyroku co do *meritum*. Powód, po przejściu dwóch instancji, jest nadal w punkcie wyjścia i nie wie, czy odstąpienie przez pozwanego od umowy jest skuteczne czy też nie, a wobec tego czy służą mu jakieś roszczenia z tego wynikające. Co wobec tego stało się sądowi na przeszkodzie w wydaniu wyroku co do przedmiotu postępowania i rozstrzygnięciu dylematu powoda? Sąd przeanalizował całość materiału w sprawie a jednak uznał, że nie może jej ostatecznie rozstrzygnąć ze względu na ustaloną w orzecznictwie wykładnię pojęcia interesu prawnego, o którym mowa w art. 189 k.p.c. Sąd podniósł, że powód ma interes prawny tylko wtedy, gdy swoją potrzebę ochrony sfery prawnej może zaspokoić poprzez ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. Interes ten nie istnieje wówczas, gdy już jest możliwe wytoczenie powództwa o świadczenie, chyba że ze spornego stosunku prawnego wynikają jeszcze dalsze skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o świadczenie nie jest możliwe lub nie jest jeszcze aktualne. Przytoczone przez powoda w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, jak i w postępowaniu rewizyjnym fakty wskazują, że powodowi służy więcej niż jedna droga ochrony prawnej, bo służy mu także powództwo o świadczenie, z którego również zamierza skorzystać. Przy braku podstaw w zebranych materiale do dopatrzenia się okoliczności, iżby ustalenie istnienia spornego stosunku prawnego miało chronić powoda przed innymi jeszcze skutkami naruszenia jego sfery prawnej, powództwo o ustalenie było niedopuszczalne.

Po drugie, SN wykonał swego rodzaju analizę korzyści z punktu widzenia powoda, uznając swoje rozstrzygnięcie za optymalne dla powoda. Odesłanie go do kolejnego procesu uzasadnia tym, „iż potrzeba ochrony sfery prawnej powoda jest dalej idąca niż ta, jakiej miałoby udzielić mu zapadłe w rozpoznawanej sprawie rozstrzygnięcie. Co więcej, poszukiwanie tej ochrony w drodze procesu o świadczenie jest prostsze, ponieważ konsumuje ono żądanie ustalenia istnienia stosunku prawnego, o którym sąd w procesie o świadczenie rozstrzyga przesłankowo”. Sąd, aby dojść do tego typu oceny, powinien porównać co najmniej trzy potencjalne warianty postępowania. Wariant 1 zaproponowany przez sąd i oceniony jako najlepszy, jest następujący: powód, niekonkluzywnie, tj. bez rozpatrzenia meritum, przechodzi dwie instancje postępowania o ustalenie a następnie, nie znając wyniku co do zasady, wszczyna kolejne postępowanie o świadczenie. W tym wariacie sąd rozpoznający powództwo o świadczenie rozpoznaje sprawę od początku. Wariant 2, który sąd powinien porównywać jest następujący: sąd II instancji wydaje wyrok co do zasady, ustalając, że odstąpienie od umowy przez pozwanego było skuteczne, co kończy całość postępowania w tym przedmiocie. Wariant 3 powinien zakładać, że sąd wydaje wyrok co do zasady na rzecz powoda, uznając odstąpienie od umowy za bezskuteczne, w związku z czym powód składa kolejne powództwo o świadczenie. W tym wariacie jednak sąd rozpoznający powództwo o świadczenie jest związany rozstrzygnięciem co do zasady, a w związku z tym jego nakład pracy ogranicza się jedynie do określenia rozmiarów należnego świadczenia. W tym przypadku mogłoby się okazać, że wyrok w tej sprawie pozwoliłby stronom na ułożenie stosunków w sposób w ogóle wykluczający udział sądu, poprzez negocjacje lub mediacje. Porównując te trzy warianty nasuwa się wątpliwość co do przesłanek, na jakich sąd oparł swoją ocenę poszczególnych wariantów. Wydaje się oczywiste, zarówno wariant 2 jak i wariant 3 jest oczywiście bardziej korzystny z punktu widzenia interesów powoda. Co więcej obydwie są też oczywiście bardziej korzystne z punktu widzenia ekonomii procesowej. Oddalenie powództwa o ustalenie w każdym przypadku spowodowało poczynienie większego nakładu pracy przez system wymiaru sprawiedliwości.

Po trzecie, sąd dokonał pełnej obiektywizacji interesu, tzn. potrzeb, powoda. Podniósł on, że powód ma interes prawny tylko wtedy, gdy będąc w potrzebie ochrony swej sfery prawnej, uczynić może zadość przez samo ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego. Subiektywną potrzebą powoda, w tamtym czasie i miejscu, było uzyskanie pewności co do związania pozwanego umową o roboty budowlane i uzależnienie dalszych kroków od tego ustalenia, m.in. zdecydowanie czy bardziej korzystne będzie wymuszenie wykonania

zobowiązania czy roszczenie odszkodowawcze, najprawdopodobniej przy założeniu dialogu z wykonawcą prac budowlanych. Sąd natomiast zidentyfikował potrzebę powoda według obiektywnych kryteriów tj. jaką potrzebę powód powinien obiektywnie odczuwać, w oderwaniu od jego realnych potrzeb.

Po czwarte, istnienie interesu prawnego stanowi przesłankę merytoryczną rozstrzygnięcia o roszczeniu opartym na art. 189 k.p.c., podlegającą badaniu w każdym stanie sprawy i z urzędu. Zgodnie z tą zasadą, Sąd Najwyższy, pomimo braku jakichkolwiek wcześniejszych sygnałów od strony lub sądu niższej instancji, sklasyfikował potrzeby powoda samodzielnie, bez zainteresowania co w tej sprawie miałyby do powiedzenia sam zainteresowany, w sposób kompletnie zaskakujący dla stron.

Po piąte, pomimo oddalenia rewizji w całości, sąd nie zasądził na rzecz przeciwnika kosztów zastępstwa procesowego, powołując się dość ogólnie i niezrozumiale na względy słuszności. W uzasadnieniu czytamy, iż „wzięto pod uwagę przyczyny, dla których rewizja została oddalona, a w szczególności okoliczność odesłania powoda na drogę procesu o świadczenie, przyjmując, że w tej sytuacji, skoro powód poniósł już część kosztów wywołanych wniesieniem rewizji, względy słuszności sprzeciwiają się nałożeniu na niego dalszych kosztów, a w szczególności zasądzenia od niego na rzecz pozwanej kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu rewizyjnym”. Jest tutaj wyraźna niespójność, polegająca na tym, że pozwany z jednej strony bezzasadnie, sądząc po treści wyroku, został narażony na poniesienie kosztów procesowych, a z drugiej strony sąd odmawia mu na zasadzie słuszności zwrotu tych kosztów. Niespójność ta, znana w piśmiennictwie pod nazwą subwersji lub orzekania kreatywnego⁴ pokazuje, iż rozstrzygnięcie to, nawet w oczach sądu nie jest oczywiste z punktu widzenia norm etycznych.

2. Podstawowe cele i hipotezy badawcze

Charakter pytań i wątpliwości, wynikających z treści przywołanego wyżej orzeczenia, nakazywały zbadanie zagadnienia interesu prawnego w kontekście zasad sprawiedliwości proceduralnej.

Jako wstępne założenie przyjąłem, że interes prawny stanowi element szeroko pojętej procedury. Kwestia interesu prawnego, bez względu na to czy jest w procesie kwalifikowana jako przesłanka materialnoprawna czy procesowa, czy będzie skutkować oddaleniem czy

⁴ ZAJADŁO J., *Sumienie Sędziego*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny LXXIX/4/2017, s. 36.

odrzućeniem pozwu o ustalenie, powoduje swego rodzaju proceduralny *pre judgement*, Rozstrzygnięcie to stanowi etap wstępny, poprzedzający rozpoznanie istoty sprawy. Przesłanka ta nie jest decydująca w procesie ustalania czy dane prawo lub stosunek prawny istnieje lub nie istnieje (to znaczy nie odpowiada na pytanie „jak rozstrzygnąć”) lecz decyduje o tym, czy istnieje możliwość domagania się dokonania samego ustalenia (to znaczy odpowiada na pytanie „czy rozstrzygnąć”). W takim znaczeniu stanowi element procedury i może być przedmiotem rozważań czy przyjęte powszechnie komponenty interpretacji pojęcia interesu prawnego spełniają kryteria sprawiedliwości proceduralnej i nie ograniczają konstytucyjnego prawa do sądu. Jak słusznie zauważa E. Wengerek⁵ za A. Wachem, skarga o ustalenie stanowi kamień probierczy słuszności i użyteczności takich pojęć jak m.in. prawo do skargi.

Mając za punkt wyjścia analizowane orzeczenia i bazując na pewnych intuicjach prawnych, którego treść zasadniczo wpisuje się w ustaloną linię orzecznictwa sądowego, przyjęłam hipotezę, iż powszechnie przyjęta w orzecznictwie i doktrynie interpretacja pojęcia interesu prawnego, w Normie Powództwa Ustalającego, nie spełnia kryteriów zasad sprawiedliwości proceduralnej i prawa do sądu. Na podkreślenie zasługuje, iż mowa tu o samej wykładni pojęcia a nie o przepisie, którego ogólna treść pozwala na różne interpretacje. Interpretacja ta powoduje, że pojęcie interesu prawnego jest z jednej strony niejasne, a więc niezrozumiałe dla odbiorcy, a z drugiej zbyt restrykcyjne, co powinno powodować m.in. nieproporcjonalnie wysoki odsetek oddaleń powództw o ustalenie w porównaniu z innymi powództwami w postępowaniu cywilnym.

Kolejnym założeniem, jakie przyjęłam, było stwierdzenie, że niektóre komponenty konstruujące pojęcie interesu prawnego, w tym w szczególności zasada subsydiarności, nie wynikają z samej natury interesu prawnego, a w związku z tym nie podlegają intuicyjnemu pojmowaniu przez uczestników postępowania. Aby potwierdzić lub zaprzeczyć tej hipotezie, przeanalizowałam system państwa, gdzie pojęcie interesu prawnego nie występuje w normie regulującej powództwo o ustalenie. Wybrałam prawo angielskie, które z jednej strony jest prawem *common law*, a więc należy do zupełnie innej tradycji prawnej, a z drugiej strony jest częścią systemu prawa Unii Europejskiej. Analizę tę przeprowadziłam w rozdziale 3. Następnie analizowałam orzecznictwo międzynarodowych sądów arbitrażowych, gdzie pytanie o granice intuicyjności było jeszcze ciekawsze badawczo, ponieważ w tym przypadku należało

⁵ WENGEREK E., *Powództwo o ustalenie*, *Ruch Prawniczy i Ekonomiczny*, 1959/1 (21), s. 2.

oczekiwać rozstrzygnięć i interpretacji oderwanych od narodowych porządków prawnych (rozdział 4).

Mając na uwadze potrzeby nowoczesnego obrotu prawnego, a w szczególności użyteczność powództwa o ustalenie jako instrumentu wspomagającego nieinwazyjne sposoby rozstrzygania sporów, w przypadku potwierdzenia hipotezy o sprzeczności interesu prawnego z zasadami sprawiedliwości proceduralnej kwestia wymagać będzie ponownej analizy i redefinicji.

Punktem wyjścia do analizy, jak zaznaczyłam, było orzeczenie polskie. Przyjęłam założenie, mając na uwadze germański rodowód normy zawartej w art. 189 k.p.c., że można oczekiwać, iż orzecznictwo i doktryna przyjmują podobne zasady interpretacji pojęcia interesu prawnego, tak więc i problemy zgodności z zasadami sprawiedliwości proceduralnej powinny być wspólne. Analiza mająca na celu potwierdzenie tej hipotezy znajduje się w rozdziale 2 przedstawionej publikacji. Objęcie badaniem innych jurysdykcji pozwoliło na poszerzenie pola badawczego i skorzystanie z orzecznictwa i dorobku doktryny innych państw o podobnej tradycji prawnej i spojrzenie na przedmiotową problematykę z szerszej perspektywy.

3. Metodologia

Przedstawiona w niniejszym postępowaniu praca ma charakter interdyscyplinarny. U źródeł jej powstania leżały potrzeby uczestników obrotu gospodarczego w zakresie nieinwazyjnych sposobów rozstrzygania sporów. Praca łączy jednak różne wątki wynikające z prawa postępowania cywilnego, arbitrażu, teorii prawa, prawa gospodarczego i prawa porównawczego jako odrębnej dyscypliny naukowej. Badania nad kwestią zgodności interesu prawnego w powództwie o ustalenie z prawem do sądu i zasadami sprawiedliwości proceduralnej wymagały zatem zastosowania różnych metod: analizy dogmatycznej, porównawczej, historycznej, statystycznej oraz metody badań aktowych.

Stosując metodę porównawczą i historyczną, ustaliłam w jaki sposób kształtowało się pojęcie interesu prawnego w kulturze praw germańskich, do której to rodziny należy także polska regulacja oraz cele, jakim miało ono służyć, kierunki ewolucji jakim podlegała interpretacja pojęcia w praktyce orzeczniczej i doktrynie.

W ramach porównawczej analizy systemów państw germańskich, przedmiotem badania objęłam Niemcy, Austrię, Szwajcarię i Polskę⁶. Zaprosiłam do współpracy przedstawicieli tych czterech jurysdykcji, których zadaniem było przygotowanie raportów opisujących cechy i funkcjonowanie powództw o ustalenie zgodnie z przygotowaną przeze mnie listą zagadnień. Zagadnienia te były przedmiotem dyskusji w trakcie specjalnego jednodniowego warsztatu zorganizowanego w Polsce, gdzie uczestnicy zostali także skonfrontowani z tezami mojej publikacji. Główne cechy powództwa o ustalenie w poszczególnych systemach zostały następnie przygotowane przez uczestników warsztatów w formie raportów zamieszczonych w aneksach do książki, będącej przedmiotem niniejszego postępowania. Projekt ten jest swego rodzaju oddzielnym projektem badawczym o charakterze prawno-porównawczym, a aneksy stanowią odrębne dzieła.

Metoda porównawcza posłużyła mi także dla zestawienia praktyki i doktryny germańskiej z systemem prawa angielskiego, jako systemem, w którym podobnie jak i w innych państwach systemu *common law*, pojęcie interesu prawnego jako przesłanki powództwa o ustalenie nie funkcjonuje. Przedmiotem mojego badania była analiza doktryny w ramach wizyty studyjnej na Uniwersytecie w Cambridge oraz orzecznictwa. W tym wypadku było około 100 wyroków sądów angielskich, które zidentyfikowałam w trakcie mojej kwerendy w czasie pobytu na Uniwersytecie w Oksfordzie na zaproszenie Wolfson College.

Metoda statystyczna, porównawcza i badania aktowe widoczne są w analizie intuicji normatywnych i pozanormatywnych, zaobserwowanych w międzynarodowej praktyce arbitrażowej, istotnych z perspektywy badania zgodności pojęcia interesu prawnego z zasadami sprawiedliwości proceduralnej i prawa do sądu. Przedmiotem analizy było łącznie ponad 100 wyroków arbitrażowych. Badania przeprowadziłam w siedzibie Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego w Paryżu (ICC).

Metoda statystyczna posłużyła mi także do badań praktyki powództw o ustalenie w oparciu o dane Ministerstwa Sprawiedliwości. Analiza statystyczna zachowań stron postępowania i sądów była potrzebna dla potwierdzenia lub zaprzeczenia postawionej na

⁶ Do współpracy przy przygotowywaniu raportów zostali zaproszeni: Joanna Kisieleńska-Garncarek (Polska), doktorantka Wydziału Prawa Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu; Ulrich Kopetzki (Austria), gościnnie wykładowca Uniwersytetu w Wiedniu; dr Nino Sievi LL.M. (Szwajcaria), autor pracy doktorskiej „Die negativen Feststellungsklagen des schweizerischen Rechts im Anwendungsbereich des Lugano-Übereinkommens [Negative declaratory actions under the Lugano Convention]”; Tobias Strecker (Niemcy), Managing Director, Research Institute for Legal Practice Humboldt-Universität zu Berlin; Alicja Zielińska-Eisen (Niemcy), Koordynator Programu International Dispute Resolution (IDR) LL.M., Humboldt-Universität zu Berlin.

wstępie hipotezy o nadmiernej restrykcyjności i braku przewidywalności unormowania powództwa o ustalenie. Szczegółowy opis przebiegu badania zostały opublikowany oddzielnie we wspomnianym wcześniej artykule opublikowanym w Przeglądzie Prawa Handlowego a rezultaty badania powoływane są w monografii w konstruowanym wywodzie.⁷

Analiza dogmatyczna jest przyjęta jako podstawowa metoda badawcza i przewija się przez całą pracę, choć dominuje w części ostatniej, mającej za przedmiot analizę samej zasady prawa do sądu i zasad sprawiedliwości proceduralnej oraz istoty interesu prawnego w ramach analizy językowej, teleologicznej i systemowej.

4. Wybór języka angielskiego.

Z wyborem języka publikacji wiąże się kilka kwestii. Przedstawiona praca należy do dziedziny międzynarodowego prawa porównawczego i dotyczy zarówno prawa *common law*, prawa kontynentalnego jak i międzynarodowego arbitrażu handlowego. Znakomita część źródeł, wykorzystana w pracy, była analizowana w języku angielskim.

Wybór języka angielskiego jako współczesnego *lingua franca* doktryny prawa porównawczego pozwala na wymianę poglądów i dyskusje co do wniosków i przemyśleń Autorki nie tylko w środowisku krajowym, ale także w płaszczyźnie relacji międzynarodowych. Problematyka definiowania interesu prawnego jest zaś istotna nie tylko dla polskiego porządku prawnego, ale także dla międzynarodowego obrotu prawnego, w szczególności dla systemów tradycji germańskiej, z którego polska norma art. 189 k.p.c. się wywodzi oraz arbitrażu międzynarodowego. Wagę tego problemu w wymiarze międzynarodowym dostrzegli także recenzenci wydawcy, co było podstawą decyzji wydawniczej.

Na koniec należy podkreślić, iż język angielski publikacji pozwala przedstawić dorobek polskiej doktryny w omawianym zakresie i wprowadzić go do obrotu międzynarodowego.

Powyższe przyczyny zdecydowały o wyborze języka angielskiego jako języka publikacji.

5. Struktura i treść monografii

Monografia została skonstruowana w następujący sposób.

⁷ GESSEL-KALINOWSKA VEL KALISZ B., Pojęcie interesu prawnego w powództwie o ustalenie a prawo do sądu – wprowadzenie do dyskusji. Analiza badań statystycznych, Przegląd Prawa Handlowego, 2019/1 (317).

Rozdział 1 stanowi wstęp i omówienie założeń i struktury książki.

Rozdział 2 stanowi analizę porównawczą koncepcji interesu prawnego w powództwie o ustalenie w czterech porządkach prawnych: Austrii, Niemiec, Polski i Szwajcarii. Powództwo o ustalenie zostało ukształtowane w 1879 roku, w Niemczech, stanowiąc wzór dla innych systemów prawa germańskiego i pozostając w niezmienionym kształcie do dziś. Wyjątkiem jest tu Szwajcaria, która jest przykładem ciekawej ewolucji w kierunku bardziej pragmatycznego podejścia do kwestii interesu prawnego, czego wyrazem jest m.in. rezygnacja z przymiotnika „prawny” określającego interes powoda w uzyskaniu ustalenia. Rozdział 2 nie ma na celu dokładnej prezentacji poszczególnych jurysdykcji⁸. Rozdział 2 w syntetyczny sposób prezentuje modelowe ujęcie interesu prawnego w systemie prawa germańskiego, opracowane na bazie analizy porównawczej, który to model jest następnie analizowany z perspektywy zasad sprawiedliwości proceduralnej w rozdziale 5. Do modelu interesu prawnego według tradycji germańskiej zaliczyłam następujące elementy:

- Prawny charakter interesu powoda, z wyłączeniem interesu pozaprawnego (np. ekonomicznego);
- Obiektywny charakter interesu powoda;
- Istnienie sporu pomiędzy stronami;
- Niepewność dotycząca praw lub stosunku prawnego, z wyłączeniem faktów;
- Niepewność niemożliwa do zaakceptowania przez strony;
- Definitywne zakończenie sporu poprzez wyrok ustalający;
- Brak dostępności innych środków, w szczególności powództwa o świadczenie (zasada subsydiarności);
- Ochrona interesów pozwanego w przypadku negatywnego powództwa o ustalenie

W rozdziale 3 model germański został zestawiony z systemem prawa angielskiego. Z jednej strony przynależy on do rodziny prawa *common law*, a z drugiej do grupy praw Unii Europejskiej. W prawie angielskim, podobnie jak w rodzinie praw germańskich, powództwo o ustalenie jest uregulowane poprzez instrument ustawowy, a nie przez precedens, w sposób dający sądom dużo uznaniowej swobody. O ile jednak model germański przewiduje potrzebę udowodnienia interesu prawnego jako przesłanki powództwa o ustalenie, ustawa angielska nie przewiduje żadnych ograniczeń w wyrokowaniu. Zestawienie modelu germańskiego

⁸ Służą temu celowi dodatkowe raporty krajowe, przygotowane przez zaproszone przeze mnie osoby do współpracy, dołączone na końcu książki, por. pkt. 3 powyżej.

z angielskim daje więc interesującą perspektywę badawczą, pozwalającą dostrzec w jaki sposób różni się funkcjonowanie powództw o ustalenie w warunkach przyznania sądom pełnej swobody (ang. *discretion*) w porównaniu z modelem ograniczonym ustawowo interesem prawnym. Praktyka sądowa wykształciła na zasadzie precedensu pewne kryteria, ograniczające swobodę wyrokowania. Dla potrzeb dokonywanego porównania wypracowany przez judykaturę angielską zespół ograniczeń nazwałam „interesem rzeczywistym” (*real interest*). Jego komponenty można sprowadzić w zasadzie do dwóch kategorii: a) użyteczność żadanego ustalenia, które b) jest sprawiedliwe dla obydwu stron postępowania. Interes rzeczywisty ma charakter pragmatyczny, w przeciwieństwie do dogmatycznego podejścia sądów kontynentalnych.

Angielski model interesu rzeczywistego posiada następujące cechy:

- Brak prawnego charakteru interesu – charakter praktyczny;
- Dwa zasadnicze komponenty pojęcia interesu powoda: Praktyczna przydatność ustalenia dla stron (*useful purpose*) oraz brak naruszenia zasad sprawiedliwości wobec stron postępowania (*justice to the parties*);
- Brak charakteru przesłankowości – istnienie interesu powoda badane po badaniu sprawy co do meritum
- Szeroki zakres kwestii podlegających ustaleniu, w tym prawa, stosunki prawne, roszczenia, fakty oraz zasady prawa;
- Wysoki poziom subiektywizacji;
- Brak zasady subsydiarności;
- Interes publiczny jako interes rzeczywisty.

Rozdział 4 poświęciłam analizie międzynarodowej praktyki arbitrażowej w celu odpowiedzi na pytanie, jakie jest podejście arbitrów w kwestii interesu prawnego i jego definiowania. Arbitraż międzynarodowy jest w zasadzie anarodowy, tj. odrywa się od przepisów rządzących procesem cywilnym, w związku z czym arbitrzy mogą opierać się w znacznym stopniu na pewnych intuicjach prawnych a nie koncepcjach wypracowanych przez doktrynę i orzecznictwo. Badanie w tym zakresie przeprowadziłam dwustopniowo. Przedmiotem pierwszego badania były orzeczenia dotyczące sporów dotyczących naruszeń umów fuzji i przejęć. Analiza orzeczeń wykazała, iż znakomita większość trybunałów nie opiera się na interesie prawnym jako przesłance ustalenia, lecz analizuje bezpośrednio przedmiot ustalenia, orzekając co do meritum. Spośród 16 orzeczeń ustalających tylko

w jednym przypadku arbitrzy analizowali interes prawny jako przesłankę, W drugim etapie analizowałam wszelkie orzeczenia ustalające, bez względu na przedmiot merytoryczny sporu, które uwzględniały kwestie interesu prawnego. Wyniki analizy potwierdziły, iż trybunały arbitrażowe definiowały interes prawny intuicyjnie, w sposób anarodowy, zasadniczo bardziej liberalnie niż robi to doktryna i judykatura germańska, W szczególności dotyczyło to braku uznania zasady subsydiarności, która tak znacząco zaważyła na rozstrzygnięciu, o którym mowa była na wstępie.

Model, jaki można wyprowadzić z praktyki arbitrażowej, nazwałam *converged interest*, czemu w języku polskim najlepiej odpowiada termin: **interes mieszany**. Do jego cech zaliczyłam:

- Podejście anarodowe, intuicyjne;
- Charakter przesłankowy;
- Komponenty interesu prawnego zbliżone do interesu rzeczywistego;
- Brak zasady subsydiarności;
- Ostrożnościowe podejście do formułowania treści roszczeń/treści wyroku ustalającego.

W rozdziale 5 przeprowadziłam krytyczną analizę pojęcia interesu prawnego, przyjmując sprawiedliwość proceduralną i prawo do sądu jako perspektywę badawczą, proponując redefinicję pojęcia zarówno w zakresie *de lege lata* jak i *de lege ferenda*, o czym mowa poniżej.

6. Wyniki badań i wnioski

Zasady sprawiedliwości proceduralnej istotne z punktu widzenia przedmiotu analizy. Mając na uwadze hipotezy przedstawione w punkcie IV.1 powyżej, w pierwszej kolejności należało doprecyzować, które z elementów konstytuujących zasady sprawiedliwości proceduralnej oraz prawo do sądu są istotne z punktu widzenia oceny zgodności interesu prawnego z tymi zasadami. Nie każde ograniczenie kompetencji sądu do rozstrzygania o meritum sporu może być traktowane jako nieuzasadnione ograniczenie prawa do sądu. Przyjęłam zatem, iż po pierwsze pojęcie interesu prawnego będzie spełniało wymogi sprawiedliwości proceduralnej, o ile jego desygnaty będą na tyle jasno sprecyzowane, aby być łatwe do zrozumienia dla stron, tj. odbiorców komunikatu. Po drugie, pojęcie interesu prawnego powinno być spójne w ramach zasad rządzących całym systemem prawa, a w szczególności procesem cywilnym oraz spójne z jego logiką, wartościami i celami, co gwarantuje jego

przewidywalność. Głównym celem ograniczenia prawa do sądu poprzez przesłankę interesu prawnego było ograniczenie liczby pozwów wpływających do sądu. Ograniczenie takie zatem, po trzecie, powinno być adekwatne do potrzeb i nie nadbyt restrykcyjne. Prawo do sądu oraz sprawiedliwość proceduralną należy bowiem traktować jako zasady wyższego rzędu niż zasady ekonomii procesowej, co powinno być brane pod uwagę w procesie ich harmonizowania i optymalizacji.

Wartości i cele systemu prawa. Regulacja powództwa o ustalenie i samego interesu prawnego powinna być spójna z celami i wartościami procesu cywilnego. Należy do nich zaliczyć, podobnie jak w przypadku całego systemu prawa, samo prawo do sądu i zasady sprawiedliwości proceduralnej. Celem samego procesu cywilnego jest jak najpełniejsza realizacja podmiotowych praw cywilnych w sposób efektywny czasowo i kosztowo. Spośród wartości, jakie zostały wypracowane w ostatnich dekadach w prawie europejskim, na czoło wysuwa się nieinwazyjność prowadzonego sporu a co za tym idzie kwestia promowania środków prowadzących do tego celu. Wyrok ustalający jest jednym ze sposobów wspierania polubownego rozstrzygania sporów. Interpretacja pojęcia interesu prawnego, będącego ograniczeniem możliwości uzyskania wyroku ustalającego, powinna wpisywać się w te wartości.

Interpretacja interesu prawnego jest niesprawiedliwa, ponieważ jest niezgodna z intuicjami normatywnymi i pozanormatywnymi, co skutkuje brakiem przewidywalności regulacji. Postulat przewidywalności regulacji prawnej łączy się z kwestią oczekiwań adresatów regulacji o charakterze normatywnym i pozanormatywnym (intuicyjnym)⁹. W pierwszym przypadku, uczestnicy obrotu prawnego mogą na podstawie intuicji normatywnych oczekiwać, że dostępność powództwa o ustalenie będzie jak najszersza, jako powództwa będącego w zgodzie z takimi wartościami całego systemu, jak wspieranie polubownych (nieinwazyjnych) sposobów rozstrzygania sporów oraz ogólnym celem procedury cywilnej jak najpełniejszej realizacji praw podmiotowych wynikających z materialnego prawa cywilnego. Ważnym argumentem potwierdzającym, że oczekiwania uczestników obrotu drastycznie różnią się z aktualną regulacją powództwa o ustalenie, są badania statystyczne, które przeprowadziłam w 2018 roku, na podstawie danych

⁹ GALLIGAN D.J., *Due Process and Fair Procedures. A Study of Administrative Procedures*, Oksford 1996, s. 56-62.

zagregowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości¹⁰. Średnio osiem na dziesięć powództw o ustalenie w I instancji zostało oddalonych lub odrzuconych. Dla porównania, w przypadku wszystkich powództw cywilnych ogólnie, brak uwzględnienia dotyczy tylko trzech na dziesięć powództw. Ekstrapolując wyniki analizy treści wyroków sądów apelacyjnych, można założyć, iż około połowa oddalonych pozwów została negatywnie sklasyfikowana z powodu braku wykazania interesu prawnego. Wyniki tych statystyk potwierdzają, iż regulacja interesu prawnego nie jest wystarczająco jasna, a więc nieprzewidywalna, z perspektywy odbiorcy i jest niezgodna z jego intuicją.

Podobnie wyniki analizy orzeczeń arbitrażowych wydawane w oderwaniu od porządków narodowych, potwierdzają, iż zgodnie z intuicjami pozanormatywnymi, wykazanie interesu prawnego nie jest wymagane, a jeśli już to w bardzo zliberalizowanej formie.

Zgodność regulacji prawnej z intuicjami normatywnymi i pozanormatywnymi powoduje większą przewidywalność prawa, jego zrozumienie, a więc także lepsze identyfikowanie się z regulacją oraz głębsze poczucie sprawiedliwości.

Interpretacja interesu prawnego jest niesprawiedliwa poprzez nielogiczną wykładnię językową, co prowadzi do nadmiernej restrykcyjności, niejasności i nieprzewidywalności.

Ogólnie przyjęta interpretacja zakłada, iż powód musi legitymować się interesem prawnym, w przeciwieństwie do interesu pozaprawnego, tj. ekonomicznego, praktycznego czy obyczajowego. Analiza językowa normy powództwa ustalającego (w polskim prawie art. 189 k.p.c.) nakazuje przyjąć, iż każde ustalenie, które ma za przedmiot prawo lub stosunek prawny determinuje prawny charakter interesu powoda w uzyskaniu ustalenia. Analiza celowościowa natomiast nakazuje przyjąć, iż interes stron postępowania cywilnego jest zawsze praktyczny, najczęściej ekonomiczny, tj. pozaprawny. Uczestnicy obrotu cywilnoprawnego dokonują czynności prawnych mając na celu realizację pewnego celu praktycznego a nie dokonanie czynności prawnej *per se*. Potwierdzeniem tej tezy może być odejście ustawodawcy szwajcarskiego od przymiotnika „prawny” na rzecz „rzeczywisty”, określając interes powoda. Nadmiernie restrykcyjna lub wręcz nieprawidłowa kwalifikacja interesu powoda jako pozaprawny jest częstą przyczyną oddalenia pozwu o ustalenie i stanowi o nadmiernym ograniczeniu prawa do sądu.

¹⁰ GESSEL-KALINOWSKA VEL KALISZ B., *Pojęcie interesu prawnego w powództwie o ustalenie a prawo do sądu – wprowadzenie do dyskusji. Analiza badań statystycznych*, Przegląd Prawa Handlowego, 2019/1 (317), s. 11-20.

Z problemem kwalifikacji interesu prawnego w kategoriach prawny - pozaprawny łączy się kwestia interpretacji, czym jest prawo lub stosunek prawny, mający być przedmiotem ustalenia. Orzecznictwo i doktryna, precyzując pojęcie prawa w kontekście przedmiotu powództwa o ustalenie, nie zauważa, iż z perspektywy konstrukcji prawa podmiotowego czy stosunku prawnego istnieją dwa rodzaje czynności faktycznych: takie które w wyniku pewnej czynności konwencji prawnej stają się częścią prawa podmiotowego lub stosunku prawnego oraz takie które tego znaczenia nie mają (*brute fact* jak nazywa je J. Searl). Fakt dokonania danej czynności psycho-fizycznej należy uznać w pierwszym przypadku za czynność konwencjonalną kreującą prawo podmiotowe lub stosunek prawny. W tradycji germańskiej mocno osadzone jest stanowisko, które nie uwzględnia powyższej dystynkcji, powodując oddalenie powództw ustalających mających za przedmiot wszelkie fakty. Interpretacja taka jest nadmiernie restrykcyjna, niejasna, niespójna wewnętrznie, prowadząca często do sprzecznych rozstrzygnięć. Dla przykładu, ukształtowanie roszczenia w formie ustalenia prawidłowości odstąpienia od umowy jest często przedmiotem oddalenia jako dotyczącego faktu, natomiast ustalenie nieważności tej samej umowy jest ustaleniem stosunku prawnego. W polskiej doktrynie i orzecznictwie utrzymała się ciekawa praktyka rozszerzonego stosowania art. 189 k.p.c. także wobec tzw. faktów prawotwórczych, jednak praktyka ta nie jest przyjęta jednorodnie.

Interpretacja interesu prawnego jest niesprawiedliwa poprzez niespójną wykładnię systemową i teleologiczną, co prowadzi do nadmiernej restrykcyjności, niejasności i nieprzewidywalności.

Powództwo o ustalenie jest cenionym środkiem prawnym, mającym na celu, podobnie jak cały system postępowania cywilnego, ochronę i realizację cywilnych praw podmiotowych. Interes prawny jako taki nie jest immanentną częścią roszczenia ustalającego. Istnieją systemy prawa czy instytucje, które nie wymagają wykazania interesu prawnego, jak np. w prawie angielskim, w praktyce międzynarodowych sądów arbitrażowych, a w prawie polskim w przypadku pozwów zbiorowych. Interes prawny został wprowadzony *expressis verbis* do ustawy, począwszy od oryginalnych regulacji niemieckich, mając na celu ograniczenie ilości pozwów wpływających do sądu. To *ratio legis* nakazuje podchodzić do interpretacji pojęcia z bardzo dużą ostrożnością, mając na względzie odpowiednie zrównoważenie ograniczeń stąd wynikających.

Powództwo o ustalenie jest jednym z trzech powództw, dostępnych w procesie cywilnym tradycji germańskiej, obok powództwa o świadczenie i ukształtowanie. Sędzia angielski, Lord Woolf słusznie stwierdził, iż w powództwie o ustalenie nie ma nic szczególnego, co wymagałoby podejmowania specjalnych środków ostrożności. Raczej przeciwnie, nieinwazyjny charakter roszczenia skutkuje tym, iż jest potencjalnie mniej niebezpieczny niż inne środki prawne. Troska jest potrzebna nie tylko po to, aby zapobiec niesprawiedliwemu użyciu tego powództwa, ale też nieuzasadnionemu ich oddalaniu lub odrzucaniu.¹¹ Z punktu widzenia potrzeb współczesnego wymiaru sprawiedliwości, wyrażona powyżej opinia jest jak najbardziej trafna w świetle analizy systemowej, choć nie znajduje odzwierciedlenia w przyjętej powszechnie interpretacji interesu prawnego. Powództwo o ustalenie jawi się jako rodzaj powództwa „gorszego” w stosunku do pozostałych dwóch rodzajów powództw.

Interes prawny gra istotną rolę we wszystkich trzech rodzajach powództw. Powód, który nie ma interesu prawnego, nie może poszukiwać sądowej ochrony prawnej. O ile w powództwie o świadczenie i o ukształtowanie jest on, co do zasady, przyjmowany jako istniejący w związku z samym faktem złożenia powództwa, o tyle w powództwie o ustalenie ten interes prawny musi być oddzielnie wykazany, co nie jest dla powoda łatwe, mając na uwadze niejasność i nieprzewidywalność samego pojęcia interesu prawnego.

Interes prawny charakteryzuje się silnym stopniem zobiektywizowania, odrywając się od rzeczywistego interesu (potrzeby) powoda. Ten stopień obiektywizacji, szczególnie silny w systemie prawa polskiego, jest niezgodny z zasadami prawa cywilnego materialnego, który zasady rządzące spełnieniem świadczenia wiąże z zaspokojeniem zindywidualizowanej potrzeby wierzyciela¹². Można zatem twierdzić, iż silnie zobiektywizowana konstrukcja interesu prawnego nie pozwala na realizację celu procesu cywilnego, jakim jest jak najpełniejsza realizacja i ochrona praw podmiotowych wynikających z prawa cywilnego materialnego.

Obiektywizacja interesu prawnego może dotyczyć stwierdzenia istnienia samego sporu pomiędzy stronami co do treści dochodzonego ustalenia. O ile w przypadku sporu o świadczenie, samo złożenie pozwu świadczy o istnieniu sporu, bez względu na zachowanie

¹¹ Lord WOOLF, WOOLF J., *Zamir & Woolf: The Declaratory Judgment*, Londyn 2011, s. 130.

¹² MACHNIKOWSKI P., *Swoboda umów według art. 353 1 KC, Konstrukcja prawna*, Warszawa 2005, s.78.

pozwanego (np. uznanie powództwa), w przypadku powództwa o ustalenie nie jest to argumentem, mogącym potwierdzać spór pomiędzy stronami.

Przyjęcie zasady subsydiarności jest skutkiem obiektywizowania pojęcia interesu prawnego. Zarówno zasada subsydiarności jak i obiektywizowanie interesu prawnego nie znajduje uzasadnienia ani w wykładni literalnej ani systemowej normy regulującej powództwo o ustalenie. Zasada subsydiarności zakłada brak obiektywnego interesu prawnego powoda, o ile jego potrzeba może być zrealizowana szybciej i efektywniej za pomocą innego środka prawnego. Początkowo kojarzono to z samym powództwem o świadczenie. O ile powodowi przysługiwało roszczenie o świadczenie w związku z naruszeniem jego praw, samo ustalenie naruszenia było traktowane jako obiektywnie nieefektywne, gdyż potrzeba powoda była dalej idąca i samo ustalenie nie realizowało tej potrzeby. Z biegiem czasu, subsydiarność zaczęła mieć zastosowanie także do innych środków prawnych, także spoza sfery procesu cywilnego, które zdaniem sądu orzekającego mogą stanowić nie tylko lepszy, ale co najmniej porównywalny sposób dochodzenia roszczeń. Taka interpretacja interesu prawnego po pierwsze, stawia sędziów w paternalistycznej funkcji osoby wydającej opinię prawną, w zakresie najlepszego, przysługującego powodowi, środka procesowego, biorąc pod uwagę jednak nie rzeczywistą potrzebę powoda, ale potrzebę obiektywnie wyidealizowaną. Po drugie, oparła się na sklasyfikowaniu powództwa o ustalenie jako środka mniej wartościowego niż pozostałe typy powództw. Tymczasem każde z powództw służy odrębnym celom i jest równie wartościowym środkiem prawnym. Po trzecie, nie spełnia wymogów logiki systemu zakaz wnoszenia powództwa o ustalenie w sytuacji, gdy przysługuje dalej idące powództwo o świadczenie, gdyż jest sprzeczne z zasadą *a maiori ad minus*, a wszelkie odstępstwa od tej zasady powinny mieć wyraźne umocowanie w ustawie.

Wykazanie interesu prawnego jako przesłanka powództwa o ustalenie nie należy do natury tego powództwa. Argumenty potwierdzające tę tezę wynikają z analizy prawa angielskiego i arbitrażu międzynarodowego. W samych systemach germańskich istnieją przykłady regulacji szczegółowych, które pomijają tę przesłankę (w polskim ustawodawstwie dotyczy to ustaleń w sprawach pozwów grupowych¹³ i uchwał w spółkach handlowych¹⁴). Ograniczenia w dochodzeniu roszczeń ustalających spowodowały powstanie instytucji, które mają na celu uzyskanie wyroku ustalającego z pominięciem tej instytucji. Służy temu

¹³ Ustawa z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz.U. 2010 nr 7 poz. 44).

¹⁴ Art. 252 k.s.h.

niekwestionowane w orzecznictwie i doktrynie powództwo o zapłatę niewielkiej części roszczenia w celu potwierdzenia samej zasady odpowiedzialności.

Celem wprowadzenia interesu prawnego jako przesłanki dopuszczalności powództwa o ustalenie było zapobieżenie zalewowi pozwów po wprowadzeniu możliwości ich wnoszenia pod koniec XIX wieku. Od ponad stu lat nie został przedstawiony żaden wiarygodny dowód, potwierdzający, iż taka obawa mogłaby się zmaterializować. Wręcz przeciwnie, wyniki badań, o których mowa powyżej (pkt. IV.3) wskazują, iż liczba wnoszonych pozwów o ustalenie obecnie kształtuje się na poziomie poniżej 0,5 % ogólnej liczby pozwów w sprawach cywilnych. Nawet jeśli przyjąć, iż obecne niejasne i niekoherentne ukształtowanie pojęcia interesu prawnego powoduje efekt „mrozący”, nie należy się spodziewać poważnego wzrostu liczby powództw ustalających, które mogłyby znacząco wpłynąć na efektywność pracy wymiaru sprawiedliwości. Analiza przypadku, o którym mowa w pkt. IV.1 daje asumpt do twierdzenia, iż uporczywe trzymanie się zasady subsydiarności jako elementu interesu prawnego, prowadzi do podwojenia wysiłku sądów w przypadku ponownego wniesienia pozwu o świadczenie lub odmowy wymiaru sprawiedliwości, w przypadku, gdy powód nie zdecyduje się na ponowne złożenie powództwa. Na koniec warto podkreślić, iż w XXI wieku paternalistyczne podejście do roli sądu jest nieadekwatne do wyników badań, wskazujących na racjonalną, co do zasady, postawę uczestników postępowania. Warto się w tym względzie oprzeć choćby na wynikach analiz znanego autorytetu w tym zakresie, Herberta A. Simona¹⁵.

Podsumowując, obecna wykładnia pojęcia „interes prawny” jako przesłanki powództwa o ustalenie nie spełnia kryteriów sprawiedliwości proceduralnej i prawa do sądu. Nie odpowiada takim wartościom systemu prawa jak: równa ochrona praw powoda i pozwanego oraz rozstrzygnięcie sporu w sposób ekonomicznie efektywny, rozumiany jednak w nowoczesny sposób, i nieinwazyjny. Interpretacja pojęcia jest nadmiernie restrykcyjna poprzez zbytnie zobiektywizowanie interesu powoda w oderwaniu od jego rzeczywistych potrzeb, ostatecznie prowadzące do sztucznej i technokratycznie stosowanej zasady subsydiarności. Podobnie błędne rozumienie czym może być interes powoda w kategoriach opozycji: interes prawny i pozaprawny, czym jest prawo lub stosunek prawny w kontekście teoretycznego ujęcia prawa podmiotowego, prowadzi do dalszego ograniczenia prawa do powództwa o ustalenie, a w efekcie prawa do sądu.

¹⁵ SIMON H.A., *Models of Bounded Rationality*, vol. 2, Cambridge 1982.

Mając na uwadze powyższe argumenty, pojęcie interesu prawnego powinno zostać zredefiniowane na potrzeby powództwa o ustalenie. To, czy interes powoda jest prawny czy pozaprawny powinno być pochodną przedmiotu ustalenia, przy czym przedmiot ten, tj. prawo lub stosunek prawny powinien być ujmowany szeroko, z uwzględnieniem teorii prawa podmiotowego. Istnienie sporu pomiędzy stronami powinno być rozpatrywane w sposób subiektywny; wniesienie pozwu powinno przesądzać o jego istnieniu podobnie jak w przypadku innych rodzajów powództw. Inne elementy konstruujące interes prawny zbytnio ograniczają to pojęcie w kontekście prawa do sądu.

Proponowana zmiana może się teoretycznie dokonać bez zmiany ustawowej, gdyż to czym jest interes prawny jest produktem doktryny i orzecznictwa. Obecna interpretacja ma jednak długą, ponad 100 letnią tradycję i rezygnacja z niej może być niemożliwa.

Planując zmianę ustawową, należałoby się zastanowić czy zrezygnować z interesu prawnego jako przesłanki podlegającej odrębnemu wykazaniu w procesie, podobnie jak przy innych rodzajach powództw, czy też pozostawić samo pojęcie „interesu”, pomijając zbyt mylący przymiotnik „prawny”. Za tym drugim rozwiązaniem przemawia argument, iż w sytuacji, gdy ustalenia żąda powód w stosunku do prawa lub stosunku prawnego, którego nie jest stroną, udowodnienie jego potrzeby jako przesłanki dopuszczalności jest konieczne.

V. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych po osiągnięciu stopnia doktora

Moja praca naukowa po uzyskaniu tytułu doktora była skoncentrowana w kilku obszarach, które się wzajemnie pomiędzy sobą przenikały. Widoczne jest to na przykładzie pracy, przedstawionej w niniejszym postępowaniu oraz w innych publikacjach i pracy badawczej. W trakcie całej mojej kariery naukowej fascynowało mnie prawo porównawcze, zarówno jako niezależna dyscyplina naukowa jak i metoda badawcza. W tym obszarze największym dla mnie osiągnięciem było opracowanie problematyki wpływu prawa *common law* na prawo kontynentalne w trakcie pobytu studyjnego na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Oksfordzie w latach 2016-2017. Efektem tych badań była publikacja artykułu *Mixing legal systems in Europe; the role of common law transplants (Polish law example)*, opublikowanego na łamach *the European Review of Private Law* (4-2017), w którym udowadniam, że jurydyczne DNA prawa kontynentalnego, oparte na tradycji kodyfikowanego prawa rzymskiego, zostało poważnie zmienione i wzbogacone przez elementy prawa *common law* nie

tylko poprzez zmiany historycznie zachodzące w warstwie ustawowej, czy poprzez procesy harmonizacyjne Unii Europejskiej, ale przede wszystkim poprzez oddolną transplantację wzorców kontraktowych dokonywaną przez samych uczestników obrotu prawnego, co doprowadziło w konsekwencji do zmian w warstwie ustawowej ale przede wszystkim do zmiany percepcji mechanizmów i instytucji prawnych już funkcjonujących w systemie kontynentalnym. Kontynuując ten wątek opublikowałam też dwa kolejne opracowania *O przydatności wyodrębnienia w ramach prawa handlowego dyscypliny „prawo finansów przedsiębiorstw” (corporate finance law)* (M. Pazdan, M. Jagielska, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar (red.), *Rozprawy z Prawa Prywatnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Popiołkowi*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017); oraz *Common law v. civil law – czy to koniec sporu w obszarze praktyki kontraktowej? (zarys problemu)* (A. Olejniczak, T. Sójka (red.), *Societates et obligationes – tradycja, współczesność, przyszłość. Księga jubileuszowa Profesora Jacka Napierały*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2018).

Po uzyskaniu stopnia doktora poświęciłam wiele miejsca w swoich badaniach i publikacjach kwestiom krajowego i międzynarodowego **arbitrażu handlowego**. W tym obszarze m.in. opracowałam tematykę zasady poufności w arbitrażu handlowym: *Postrzeganie zwyczajów odnoszących się do obowiązku zachowania poufności w arbitrażu* (E-Przegląd Arbitrażowy, nr 2-3 (10-11)/2012); *Podstawa normatywna zasady poufności w polskim arbitrażu handlowym* (Przegląd Prawa Handlowego, 2013/1 (245)); *środków tymczasowych (Evolution of interim measures as an example of the judicialisation of 21st century international commercial arbitration* (w:) B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, *The challenges and the future of commercial and investment arbitration. Liber Amicorum Professor Jerzy Rajski*, Warszawa 2015, *zdatości arbitrażowej sporów o wyłączenie współnika* (współautor Kisielińska-Garncarek J., *Zdatność arbitrażowa sporu dotyczącego wyłączenia współnika ze spółki z o.o. – glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 15.12.2016 r., V ACz 1309/16*, Glosa, 2019/1 (171)), *formą prawną umowy o arbitraż* (*Zastrzeżenie formy pisemnej dla umowy o arbitraż jako zastrzeżenie formy pisemnej dla celów dowodowych*, Państwo i Prawo, 2015/12 (838)), *problematyką functus officio* (*UNCITRAL Model Law: Composition of the Arbitration Tribunal Re-considering the Case upon Setting Aside of the Original Arbitration*, Journal of International Arbitration, 2017/1 (34); *Uchylenie wyroku arbitrażowego a skład sądu polubownego w przypadku ponownego rozpoznania sprawy* (w:) B. Jelonek-Jarco, R. Kos, J. Zawadzka (red.), *Usus Magister Est Optimus. Rozprawy prawnicze ofiarowane Profesorowi*

Andrzejowi Kubasowi, CH Beck, Warszawa 2016), zajmowałam się też badaniem aktualnego stanu prawa arbitrażowego i postulowaniem zmian w ramach projektu badawczego Konkurencyjność Arbitrażu (szczegółowo opisany w Załączniku 3 pkt. II.G.1. Wniosku habilitacyjnego), co zaowocowało publikacjami: Błaszczak Ł. et al., *Diagnoza Arbitrażu. Funkcjonowanie prawa o arbitrażu i kierunki postulowanych zmian*, Wrocław 2014, której byłam koordynatorem i redaktorem; oraz *Biała Księga. Propozycje zmian legislacyjnych mających na celu ulepszenie ram prawnych sądownictwa polubownego w Polsce*, Warszawa-Katowice-Kraków-Wrocław-Poznań 2014 – pod wspólną redakcją z M. Zachariasiewiczem oraz jako członek zespołu badawczego. Zajmowałam również stanowisko w sprawie nowego Rozporządzenia Bruksela I - *Projekt Parlamentu Europejskiego dotyczący Rozporządzenia Bruksela I – powrót do ery sprzed West Tankers?*, E-Przegląd Arbitrażowy nr 4 (7)/2011. Byłam też redaktorką i autorką komentarza do regulaminu SA Lewiatan - *Postępowanie przed sądem polubownym. Komentarz do Regulaminu Sądu Arbitrażowego przy Konfederacji Lewiatan*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.

Ostatnio w obszarze mojego zainteresowania znalazły się też kwestie związane z arbitrażem inwestycyjnym, w tym m.in. rola precedensu w arbitrażu inwestycyjnym (artykuł napisany wspólnie z dr Konradem Czechem - *The Role of Precedent in Investment Treaty Arbitration* (w:) B. Legum (red.), *Investment Treaty Arbitration Review*, Londyn 2018) czy problemy ważności umów o ochronie inwestycji wewnątrz Unii Europejskiej, co było przedmiotem artykułu napisanego wspólnie z dr Konradem Czechem, oczekującego na publikację w Zeszytach Prawniczych UKSW- *Uwagi na temat decyzji trybunału arbitrażowego w sprawie Vattenfall AB and others v. Federal Republic of Germany z 31 sierpnia 2018 r. co do znaczenia sprawy Achmea* oraz prezentacji na sympozjum naukowym na Uniwersytecie w Oksfordzie (Referat: *The future of the intra-EU ECT framework after Achmea: Vattenfall and its impact on investment arbitrations in the oil & gas sector* – wygłoszony w ramach panelu *Biggest challenges for oil and gas arbitration* podczas III Oxford Symposium on Comparative International Commercial Arbitration, Oksford 2018).

W ramach moich zainteresowań naukowych w dziedzinie prawa handlowego kontynuowałam problematykę fuzji i przejęć, zarówno w sferze dydaktycznej, prowadząc zajęcia z tego przedmiotu na Wydziale Prawa UKSW, jak przygotowując publikacje, w tym m.in. *Wpływ nowej regulacji rękojmi przy sprzedaży (art. 5561 k.c.) na definicję wady fizycznej prawa udziałowego – uwagi w świetle zmian kodeksu cywilnego wprowadzonych ustawą z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta* (Przegląd Prawa Handlowego, 2015/12); *A Defect of*

the Enterprise as a Defect of a Share – One of the Dilemmas of M&A Transactions (Polish law perspective) (C. Cascante, A. Spahlinger, S. Wilske (red.), *Global Wisdom on Business Transactions, International Law and Dispute Resolution. Festschrift für Gerhard Wegen zum 65. Geburtstag*, CH Beck, Monachium 2015). Problematyka ta często łączyła się z wątkiem rozstrzygania sporów korporacyjnych, w tym z zakresu fuzji i przejęć. W 2016 roku podczas konferencji naukowej zorganizowanej przez Zakład Postępowania Cywilnego Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego *Postępowanie cywilne w dobie przemian* wygłosiłam referat *Powództwo o ustalenie na kanwie umów fuzji i przejęć (M&A)*. Od 2010 roku organizuję co dwa lata w Warszawie międzynarodową konferencję tematyczną *Dispute Resolution in M&A Transactions. Tactics, Challenges, Defences*, nominowaną do prestiżowej nagrody OGEMID, przygotowując jej program merytoryczny. Z tego obszaru wywodzi się też zainteresowanie kwestiami powództwa o ustalenie w ogólności, co zaowocowało monografią przedstawioną w niniejszym postępowaniu.

VI. Działalność naukowo – badawcza do chwili uzyskania stopnia doktora

Transakcje fuzji i przejęć oraz arbitraż były też podstawą mojej działalności naukowo-badawczej do chwili uzyskania stopnia doktora.

Wynikiem tej działalności były m.in. następujące wybrane artykuły: *Dopuszczalność zapisu na sąd polubowny* (współpraca Robert Niczyporuk, Rzeczpospolita, 06 lutego 1998) *Najeźdźcy wciąż w akcji. Jak uczciwie się bronić przed wrogim przejęciem* (współpraca Paweł Matusiak, Agata Krasuska, Parkiet, 16-18 listopada 2002), *Miarkowanie kar umiarkowanie potrzebne. Dyskusja nad nowym kształtem kodeksu cywilnego* (Rzeczpospolita, 13 lipca 2005), *Bezstronność i niezależność arbitra: co to znaczy* (Rzeczpospolita, 28 marca 2007), *Nie we wszystkich sprawach arbitraż jest korzystny* (Gazeta Prawna, 11 września 2007), *Fuzje i przejęcia: nie kupuj kota w worku* (Prawo w firmie 2008 - dodatek do Harvard Business Review Polska), *Kilka uwag w przedmiocie konfliktu interesów w przypadku arbitrów pochodzących z wieloosobowych kancelarii prawnych* (Pieckowski S., Szumański A., Tynel A., Nowaczyk P. (red.) *Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku. Księga pamiątkowa dedykowana dr hab. Tadeuszowi Szurkowskiemu*, Warszawa 2008), *Udział kapitałowy w spółce z o.o. jako prawo podmiotowe* (Przegląd Prawa Handlowego 2008/5), *Przyczynek do rozważań na temat odrębności postępowania dowodowego w sprawach rozstrzyganych przez sądy polubowne* (Kwartalnik ADR, 2009/1).

W ramach działalności naukowej brałam również w wielu konferencjach naukowych i tematycznych, m.in.:

1. Warsztaty Arbitrażowe. Seria 5 warsztatów dla arbitrów oraz prawników przedsiębiorstw (in-house lawyers), organizowanych przez Sąd Arbitrażowy Lewiatan, koordynator projektu, prelegent, Warszawa, 2007–2008.
2. XVIII Forum Ekonomiczne. Debata: *Umowy Inwestycyjne a Arbitraż: Siła Napędowa Reform czy Naruszenie Suwerenności*, prelegent, Krynica Zdrój, 2008.
3. *3th Annual CEE Private Equity Forum*. Panel: *Financing Transactions in the New Credit Environment*, Wiedeń, 2009.
4. *CEE Private Equity Forum*. Panel: *Liability Issues in PE Fund Transaction*, Londyn, 2009.

W latach 2009-2010 byłam koordynatorem projektu, którego byłam również pomysłodawczynią, „Promocja polubownych metod rozwiązywania konfliktów gospodarczych”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Socjalnego a realizowanego przez Sąd Arbitrażowy Lewiatan. W ramach projektu rozpoczęto realizację programu „7 Kroków Arbitrażu” – w ramach którego powstał poradnik dla przedsiębiorców objaśniający zasady postępowania arbitrażowego, przeprowadzono szereg szkoleń i prezentacji dla przedsiębiorców promujących arbitraż. Zorganizowano również pierwszą edycję konferencji „Dispute Resolution in M&A Transactions”, za organizację której byłam odpowiedzialna od strony koncepcyjno-merytorycznej.

VII. Plany i zamierzenia

Plany naukowe na przyszłość wiążę z kierunkami dotychczas prowadzonych badań. Chciałabym kontynuować prace badawcze w obszarze prawa porównawczego. Poznawszy gruntownie system prawa germańskiego i *common law*, zamierzam dokonać analizy systemów prawa tradycji francuskiej w kontekście podstaw systemowych francuskiego prawa prywatnego, prawa handlowego, oraz szczegółowych problemów transakcji fuzji i przejęć i potencjalnych roszczeń z nich wynikających, co planuję uczynić w 2020 roku. Pozwoli to na kompleksowe ujęcie problematyki roszczeń wynikających z naruszenia zobowiązań transakcyjnych w obszarze fuzji i przejęć w wymiarze porównawczym. Będzie to miało też

odbicie w nowych zajęciach dydaktycznych, przygotowywanych dla moich studentów UKSW, poświęconych różnym aspektom prawa porównawczego. Komparatystyka, pojmowana jako odrębna dyscyplina naukowa czy też jako metoda badawcza, jest istotnym elementem zarówno procesu badawczego jak i dydaktycznego. Swego czasu na kongresie założycielskim w Paryżu, powstało twierdzenie „kto zna tylko swoje prawo, nie zna swego prawa”¹⁶. Twierdzenie to pozostaje aktualne do dziś. W polskiej nauce prawa można jednak zaobserwować pewien niedosyt komparatystyczny i dlatego chciałabym się poświęcić tej dyscyplinie w kolejnym etapie mojego naukowego rozwoju. Zamierzam też kontynuować pozostałe wątki mojej dotychczasowej działalności naukowej związane z międzynarodowym arbitrażem handlowym i prawem handlowym.

Warszawa, dnia 19 kwietnia 2019 roku

Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz

¹⁶ BRODECKI Z. (w:) Z. Brodecki, M. Konopacka, A. Brodecka-Chamera, *Komparatystyka kultur prawnych*, Warszawa 2010, s. 15.